

KULTUREN

**Kv Föreningen 16, kv Universitetet 1,
kv Domkyrkan 1 och kv Historiska**

**Museet 1
fornlämning nr 73:1
Lunds stad, Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk undersökning 2018**

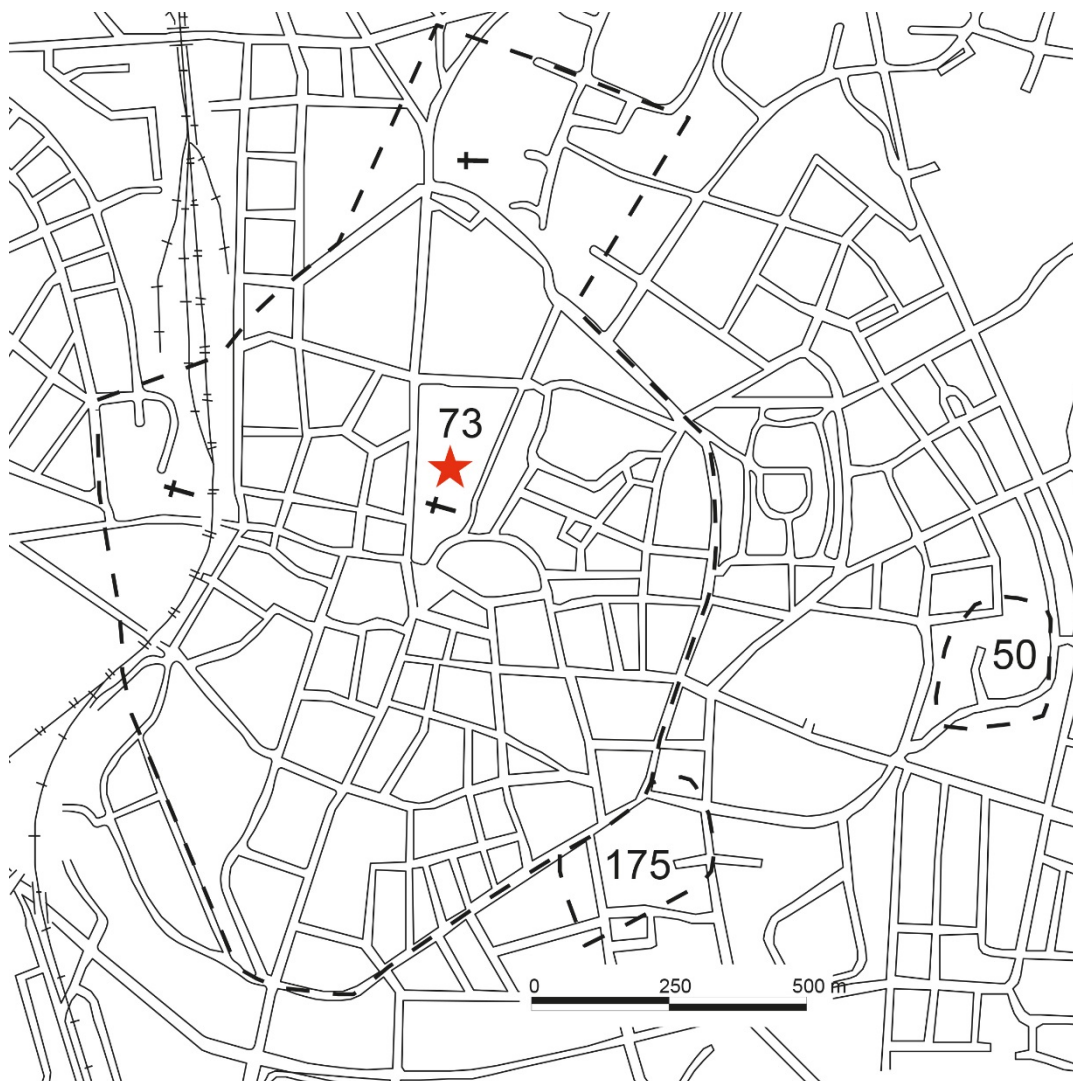
Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	7
Kulturlagerstatus.....	8
Administrativa och tekniska uppgifter	10
Referenser	11
Bilagor	12
Situationsplan.....	12
Fynd.....	13

Sammanfattning

I samband med uppkoppling till befintlig el har markingrepp gjorts inom fastigheterna Föreningen 16, Universitetet 1, Domkyrkan 1 och Historiska Museet 1, vilka alla utgör delar av parken Lundagård. Då parken ligger inom Lunds stads historiska stadsområde, registrerat som fornlämning Lund 73:1, beslutade Länsstyrelsen i Skåne län att en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle göras (Lst. dnr. 431-13385-2018, Kulturens projektnr. A_2018_0010). Undersökningen genomfördes 2018-05-07 av arkeolog från Kulturen i Lund.

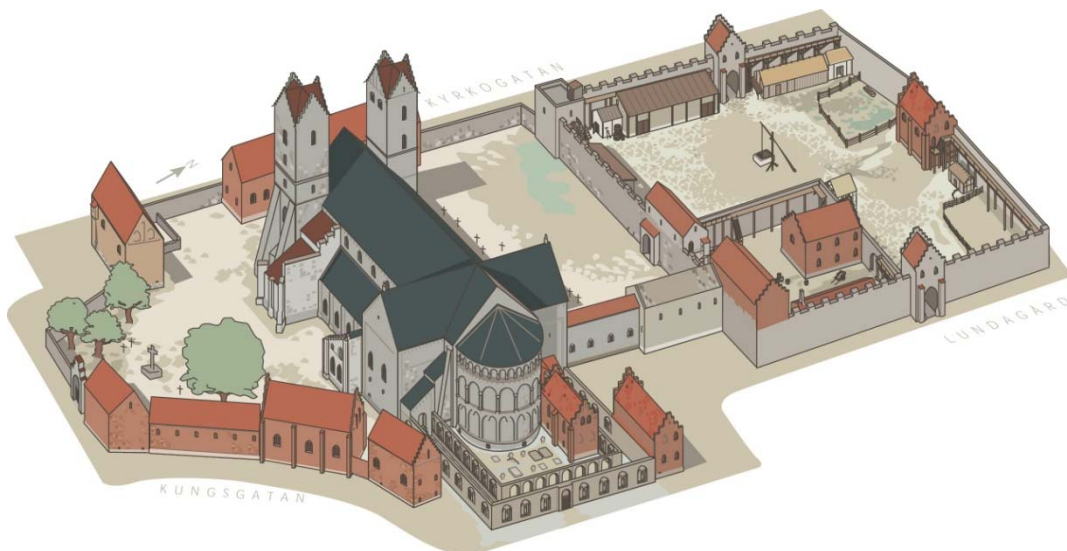
I schakten berördes främst moderna bär- och ytlager. Det fanns emellertid en viss inblandning av äldre rivningsmassor med kalkbruk och tegelfragment i dessa. I det oregelbundet formade schaktet, som var lokaliserat intill Kungshusets nordvästra hörn, framkom mer omfattande rivningsmassor, samt i dessa ett rörskaft till en trefotsgröta.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med uppkoppling till befintlig el inför Lundakarnevalen 2018 har markingrepp gjorts inom fastigheterna Föreningen 16, Universitetet 1, Domkyrkan 1 och Historiska Museet 1, vilka alla utgör delar av parken Lundagård. Då parken ligger inom Lunds stads historiska stadsområde, registrerat som fornlämning Lund 73:1, beslutade Länsstyrelsen i Skåne län att en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle göras (Lst. dnr. 431-13385-2018, Kulturens projektnr. A_2018_0010). Undersökningen genomfördes 2018-05-07 av arkeolog från Kulturen i Lund.

Figur 2. Illustratören Petter Lönegårds rekonstruktion av domkyrkområdet och ärkebiskopsresidenset Lundagård under senmedeltid.

Fornlämningsmiljö

Lundagård är beläget norr om Lunds domkyrka. I väster avgränsas området i dag av Kyrkogatan som utlades år 1702. Under medeltiden gick gränsen i väster mot Sankt Nicolaus kyrka och kyrkogård (Bevaringskommittén 1981, s 12; Andrén 1984). I norr gränsar i dag Lundagård mot universitetsplatsen som tar vid bakom Kungshuset. Under medeltiden låg ärkebiskopens apelgård och trädgård på universitetsplatsen. I öster gränsar i dag Lundagård mot Sandgatan, som även under medeltiden utgjorde områdets begränsning i sydöst. Enligt vad som framgår av äldre historiska kartor härrör den södra delen av Sandgatan sannolikt från 1600-talet (jfr. André och Högstedt 1990, s 14ff). I söder gränsar idag parken intill domkyrkans gamla kyrkogård. Gränsen går strax söder om den östvästligt orienterade gången mellan Historiska museet och Kyrkogatan.

Under medeltiden utgjorde platsen läget för biskopens och senare ärkebiskopens residens och förvaltning. Biskopens gård kan ha etablerats omkring år 1060. I samband med att Lund blev säte för det nyinrättade ärkesätet år 1103/04, blev gården residenset för ärkebiskopen, med flera monumentala byggnader som omgavs av murar vilka uppfördes mellan 1100-tal till 1400-tal (Gardelin m.fl. 1997 s 99). Residenset har varit föremål för flera mindre arkeologiska undersökningar och omtalas i skriftliga källor (Andrén m.fl. 1995 s 8ff; Gardelin m.fl. 1997 s 15f).

I samband med reformationen år 1536 övergick Lundagård i den danska kronans ägo och blev residens för den kungliga befallningshavaren i Lundagårds län. En ny byggnad, som idag kallas Lundagårdshuset eller Kungshuset, uppfördes mellan åren 1578–1584 i områdets norra del. På samma plats har det tidigare funnits äldre byggnader (Sundnér m.fl. 2006, s 4, Ericsson m.fl. 2007).

När länet drogs in under Malmöhus år 1655 donerade kung Fredrik III Lundagård till rikshistoriografen Vitus Bering. Egendomen såldes vidare år 1660 till biskop Peder

Winstrup, som året därpå fick Lundagård som en personlig förläning av svenske kungen (Löwgren 1953, s 34ff; Törje 1959 s 9f). Husen omtalas då bestå av murverk, och Peder Winstrup fick till stånd en genomgripande reparation av husen. Biskopen dog år 1679 och därefter förefaller gården ha hyrts ut. År 1688 blev Lundagård, genom ett kungligt brev överlämnat till universitetet och i byggnaderna bedrev akademien verksamhet i ungefär 70 år (Löwgren 1953 s 34ff; Törje 1959 s 10). Vid universitetets övertagande var byggnaderna i förfallet skick och med akademiens begränsade resurser kunde endast smärre reparationer genomföras (Törje 1959 s 11). Eftersom flera byggnader stod som ruiner valde man år 1692 att bryta upp sten ur dem till försäljning. Medeltida murar stod kvar i Lundagård ända in på 1730-talet. De ovan mark synliga murarna togs slutligen bort i samband med anläggandet av Hårlemans park (Törje 1959 s 13; Gardelin m.fl. 1997 s 16).

Carl Hårleman gavs i uppdrag att upprätta ett förslag på hur platsen skulle utformas och han levererade en skiss hösten år 1745. För uppdraget att anlägga parken anlätades trädgårdsmästaren Adam Christian Fast. I detta förslag beskrivs att "Lundegården bör rajoleras ungefär 4 alnar djupt" det vill säga breda diken skulle grävas för att jorden skulle luckras upp och en fyllning av matjord från Paradislyckan skulle läggas ner. Det visade sig emellertid att arbetet med att rajolera området var mer omfattande än vad man först hade trott och i maj år 1746 rapporteras att "Rajoleringen är allt till 2:ne alnars höjd och så framt man kommer så djupt några stenar för handen äro eller med järnstölar träffas kunna, har man varit påtänkt att samma stenar upptaga, ..." (Törje 1959 s 54).

Vid undersökningar i området under 1990-talet konstaterades kulturlagren vara kraftigt nedbrutna (Gardelin m.fl. 1997; Balic 2001; Balic & Gardelin 2002; Gardelin 2004). Detta kan ha sin förklaring i att området varit utsatt för stora ingrepp i samband med de grävningsarbeten (rajoleringen) som utfördes i området år 1746 inför anläggandet av parken. Längs gångarnas kanter har träd varit placerade alltsedan parken anlades. Det innebär att trädrötterna har brutit ner stora områden av kulturlager.

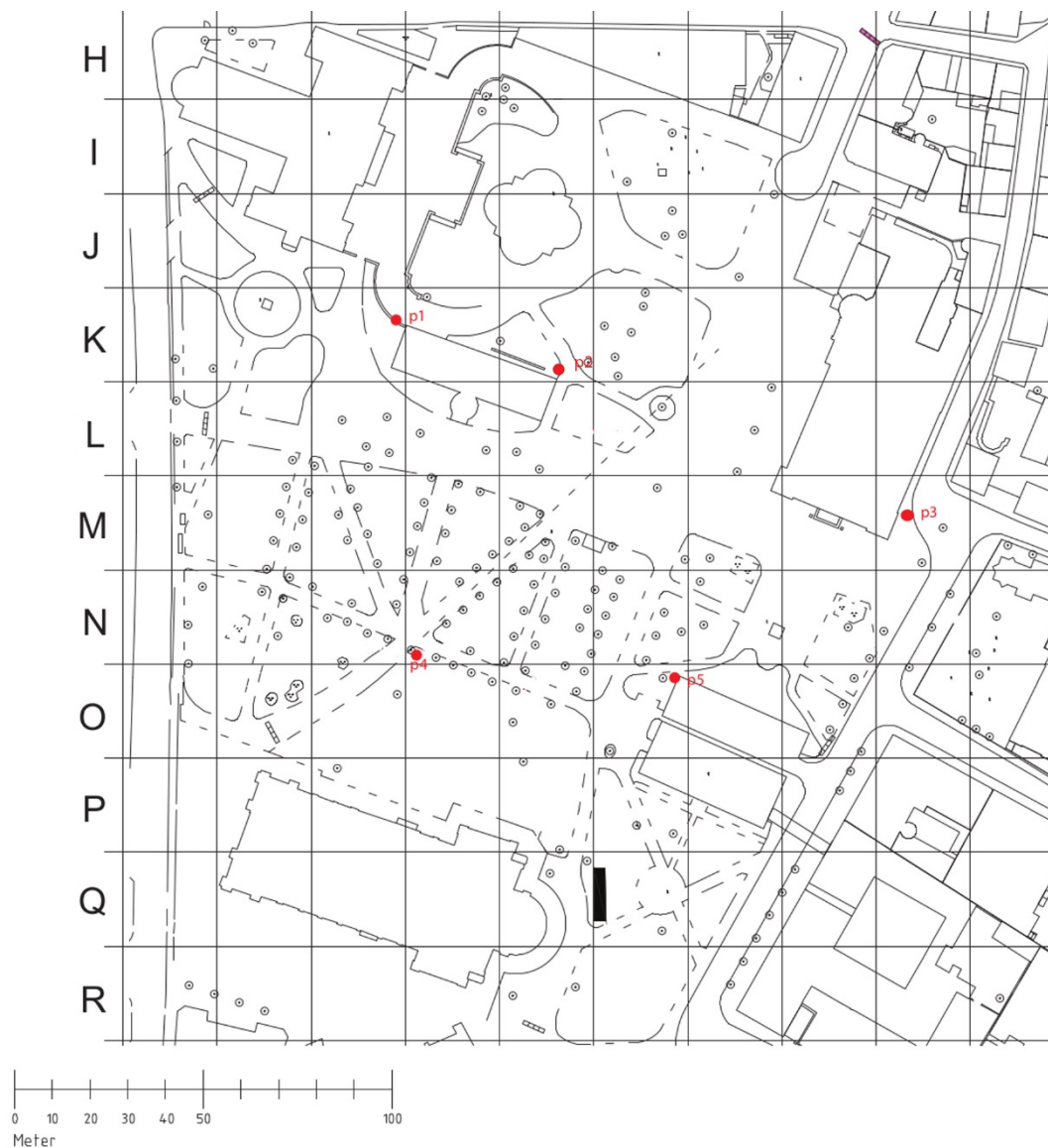
Tidigare arkeologiska iakttagelser

De arkeologiska undersökningar och iakttagelser som gjorts i Lundagård är av begränsad art. Nedan följer en genomgång av de undersökningarna som genomförts. Där inget annat anges är uppgifterna hämtade ur Kulturens LA-arkiv.

År	Ärende
1837–39	Restaurering av Kungshuset, äldre murar påträffades under huset.
1908	De äldre grunderna under Kungshuset dokumenterades.
1909	Ledningsdragning. Flera murar påträffades i södra delen av Lundagård.
1942	Ledningsdragning. Murparti påträffades i södra delen av Lundagård och på domkyrkans kyrkogård.
1943	Murpartier och vattenledning i sten påträffades i västra Lundagård.

År	Ärende
1955	Murparti påträffades i västra Lundagård.
1955	Husgrunder tillhörande ärkebiskopsresidenset påträffades i sydöstra Lundagård, samt murar påträffades på domkyrkans kyrkogård.
1963	Husgrunder tillhörande ärkebiskopsresidenset påträffades i sydöstra Lundagård.
1979	Husgrunder tillhörande ärkebiskopsresidenset påträffades i sydöstra Lundagård.
1996	Förundersökning i Lundagård inför trädförnyelse i parken (Gardelin m.fl. 1997).
2001	Trädförnyelse i Processionsgången. Lösfynd av profilerad sten (Balic 2001).
2001	Ledningsdragning i Sandgatan. Vattenledning i sten påträffades och husgrunder tillhörande ärkebiskopsresidenset påträffades i sydöstra Lundagård (Balic och Gardelin 2002).
2001	Ledningsdragning. Murar tillhörande ärkebiskopsresidenset påträffades samt även den mur som omgärdat Lundagård på 1700-talet (Balic och Gardelin 2002).
2006 och 2007	Byggnadsarkeologisk förundersökning, Kungshuset. Inför eventuella förändringar i byggnaden (Ericsson m.fl. 2007, Sundner m.fl. 2006).
2008	Förundersökning inför trädplantering i Processionsgången. Murar påträffades i väst och sydväst (Karlsson 2008).
2009	Förundersökning inför trädplantering i Askallén (Bolander och Ericsson 2009).
2014	Schaktningsövervakning av upptagande av elledningar (Kronroth 2014).
2014	Arkeologisk förundersökning i samband med trädförnyelseprojekt. Vid undersökningen framkom odlingslager, brunn, murar, valvanfang och brandlager (Ericsson & Guldåker 2015).
2014–2015	Trädförnyelseprojekt. 1700-talslämningar, stenläggning, mur (Karlsson 2017).

Figur 3. Tabell över genomförda undersökningar och observationer i Lundagårdsområdet under perioden 1837–2015.

Figur. 4. Karta över Lundagård. Schaktning utfördes vid punkterna 1–5 (p1-p2), jfr. bilaga 1.

Genomförande och resultat

Inför Lundakarnevalen år 2014 hade det beslutats att nedgrävning av kabel skulle genomföras under schaktningsövervakning. Dock utfördes arbetet utan att arkeologisk personal tillkallades, varför det bestämdes att dokumentation istället skulle ske då kabeln togs upp. Efter att för detta ändamål ha lokaliserat kabeln togs tillsammans med Statens Fastighetsverk beslutet att låta kabeln ligga kvar för framtida karnevaler. Kabeln dömdes dock ut av elektriker vid ett senare tillfälle och därefter togs den bort. Det senare arbetet utfördes även det utan arkeologisk övervakning (Kronroth 2014). Inför Karnevalen år 2018 fanns således en osäkerhet kring det befintliga kablagerets läge, djup och status, varför det beslutades att lokalisering och framtagning av ledningar skulle stå under arkeologisk schaktningsövervakning.

Vid ingreppet skulle tidigare nedlagda elrör och elledningar lokaliseras för tillkoppling av nya ledningar. Dessa visade sig ligga ytligt, endast cirka 0,10–0,30 m under befintlig marknivå. Deras exakta lägen var däremot inte kända, vilket medförde en del sökschaktning. Sammanlagt upptogs fem schakt, varav fyra var långsmala, cirka 0,30 m breda och mellan 2,00–11,00 m långa, och ett oregelbundet format, cirka 3,00 × 3,00 m. Schakten var utspridda över Lundagård. Schaktning gjordes genom att ytlagret luckrades upp med gaffelförsedd hjullastare varefter handgrävning vidtog.

Schakt 1 (p1) förlades intill Kungshusets nordvästra hörn. Här låg befintligt elrör i en lop på cirka 0,20 m djup. Schaktet blev i plan oregelbundet format och mätte cirka 3,00×3,00 m. Under modernt bärlager, bestående av grus, framkom omrörda rivningsmassor bestående av humös gråbrun silt med stort inslag av kalkbruk tegelsmul och –fragment samt sten. I dessa massor framkom ett handtag från en trefotsgräva (KM95736) daterad till tidigmodern tid.

Schakt 2 (p1) förlades intill det nordöstra hörnet av Kungshuset. Schaktet mätte cirka 0,30×5,50 m och var cirka 0,10 m djupt där befintligt kabelrör framkom. Under modernt bärlager, bestående av grus, påträffades gråbrun humös silt med visst inslag av tegelsmul och inslag av sten. Inga fynd framkom.

Schakt 3 (p3) grävdes i anslutning till AF-borgens sydöstra hörn. Schaktet var i plan L-format och cirka 0,30×11,00 m stort. Befintligt elrör framkom på cirka 0,10 m djup. I schaktet berördes endast moderna bärlager bestående av grus och sand. Inga fynd framkom.

Schakt 4 (p4) grävdes norr om domkyrkan. Schaktet mätte 0,80×1,50 m och hade ett djup om cirka 0,20–0,30 m. I schaktet berördes främst modern bärlager bestående av grus och sand, men det fanns ett visst inslag av tegel och sten.

Schakt 5 (p5) grävdes norr om Historiska Museets parkeringsplats. Schaktet mätte cirka 0,30×6,00 m och hade ett djup om cirka 0,20–0,30 m. I schaktet berördes främst modern bärlager bestående av grus och sand, men det fanns ett visst inslag av tegel och sten.

I schakten berördes främst moderna bär- och ytlager. Det fanns emellertid en viss inblandning av äldre rivningsmassor med kalkbruk och tegelfragment i dessa. I det oregelbundet formade schaktet, som var lokaliserat intill Kungshusets nordvästra hörn, framkom mer omfattande rivningsmassor, samt i dessa ett rörskaft till en trefotsgräva.

Kulturlagerstatus

Endast ytliga kulturlager påverkades av markingreppen. De lager som framkom var torra och nedbrutna, något som delvis kan förklaras av den omfattande rajolering som utfördes inför anläggandet av parken Lundagård. Det kan dock inte nog påpekas att det, med anledning av platsens unika värde och centrala roll inom det religiösa och politiska livet i

det medeltida samhället, är av största vikt att bevaka hur fornlämningsmiljön påverkas av nya ingrepp. På andra ställen i Lundagård framkommer även grundmurar på 0,30 m djup.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-13385-2018	Fornlämning nr/art	RAÄLund 73:1
Socken/stad	Lund	Kulturens projektnummer	A_2018_0010
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Föreningen 16, Universitetet 1, Domkyrkan 1, Historiska Museet 1
Typ av exploatering	Ledningsdragning		
Uppdragsgivare	Lundakarnevalen		
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Jan Kockum		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2018-05-07—2017-05-07		
Fälttid			
Arkeolog	2 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	24 m ²		
Kubik	5 m ³		
Schaktmeter	30 m		
Kostnad för arkeologi			
Administration/Projektledning	4 × 800 = 3 200 SEK		
Fältarbete	2 × 800 = 1 600 SEK		
GPS/RTK/Digital inmätning	1 000 SEK/dag		
Hyrbil/Privat bil/Kulturens bil			
Rapport	12 × 800 = 9 600 SEK		
Fyndhantering	1 × 800 = 800 SEK		
Konservering			
Analys			
Övrigt			
Summa:	16 200 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner			
Bodar			
Övrigt			
Summa			
Summa, faktisk	16 200 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	KM 95736. Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	1 st A3 ritfilm: planritning skala 1:100 Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS Sweref 99 13 30		
Foto	5 digitala fotografier		
Analys			
Övriga upplysningar			

Referenser

- André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. *Gamla Lund*, årsskrift 72. Lund.
- Andrén, A. 1984. *Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer rapport, Medeltidsstaden 56. Stockholm.
- Andrén, A., Carelli, P. & Nilsson, T. 1995. Lundagård före Hårleman. Arkeologisk utredning inför trädförnyelseprojektet i Lundagård. *Arkeologiska rapporter från Lund*, nr 9. Kulturen, Lund.
- Balic, I. 2001. Processionsgången, Lundagård, Lund. Arkeologisk förundersökning 2001. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 100. Kulturen, Lund.
- Balic, I. & Gardelin, G. 2002. Lundagårdsområdet. Arkeologiska förundersökningar 2001-2002. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund* nr 104. Kulturen, Lund.
- Bevaringskommittén. 1981. Lunds stadskärna. *Bevaringsprogram, Clemens och Drottens rotar*. Lund.
- Bolander och Ericsson, G. 2009. Askallén i Lundagård, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 345. Kulturen, Lund.
- Ericsson, G., Nilsson, E-M. & Thorén, H. 2007. Kungshuset I Lund. Byggnadsarkeologisk förundersökning, etapp II, 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 221. Kulturen, Lund.
- Ericsson, G. & Guldåker, A. 2015. Kv Universitetet 1. Arkeologisk förundersökning 2014. *Kulturmiljörapport 2015:34*. Lund.
- Gardelin, G., Goksör, S., Johansson Hervén, C. & Larsson, S. 1997. Askallén, Lundagård. Arkeologisk förundersökning 1996. *Arkeologiska rapporter från Lund*, nr 19. Kulturen, Lund.
- Gardelin, G. 2004. Lundagård, Lund. Arkeologisk förundersökning 2002. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund* nr 122. Kulturen, Lund.
- Karlsson, M. 2008. Processionsgången i Lundagård, Lund. Arkeologisk förundersökning 2008. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund* nr 325. Kulturen, Lund.
- Karlsson, M. 2017. Kv Universitetet 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. *Kulturmiljörapport 2017:2*. Lund.
- Kronroth, N. 2014. Kv Universitetet m.fl., Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. *Kulturmiljörapport 2014:37*. Lund.
- Löwgren, Y. 1953. Lundabiskoparnas residens efter reformationen. *Föreningen det Gamla Lund*, Årsskrift 35. Lund.
- Sundnér, B., Nilsson, E-M., Ericsson, G. & Thorén, H. 2006. Kungshuset i Lund. Byggnadsarkeologisk förundersökning, Etapp I, 2006. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 182. Kulturen, Lund.
- Törje, A. 1959. Lundagård. Parkanläggningens historia. *Föreningen Det Gamla Lund*, Årsskrift 41. Lund.

Bilagor

Situationsplan

Bilaga 1. Lundagård med schakten rödmarkerade (jfr. figur 4).

Fynd

KM 95736: 1

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Del	Antal	Vikt
1	Schakt 1	Keramik	Gryta	Yngre rödgoods	Handtag/ buk	1	84 g

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2018

- 2018:1 Kv. Klockaren 19, Dalby. Fornlämning 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2017. Mattias Karlsson.
- 2018:2 Falsterbo 2:25 – Kyrkogatan, Falsterbo. Fornlämning 15, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:3 Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2012-2013. Aja Guldåker.
- 2018:4 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2016.
- 2018:5 Kv Toppen 14, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2018:6 Kv Gråbröder 16, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2018:7 Coyetgården och Stinsbostaden i Åkarp, Staffanstorps och Burlövs kommuner, byggnadsdokumentation 2017-2018. Henrik Borg och Carita Melchert
- 2018:8 Kv Domkyrkan 2 – Krafts torg, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015-2016. Gertie Ericsson.
- 2018:9 Innerstaden 2:1 - Stortorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson
- 2018:10 Arkeologisk utredning steg 1 inför fördjupad översiktsplan för Lund Sydväst (Källby), Lunds kommun, Skåne län. 2017. Jan Kockum och Johan Wallin.
- 2018:11 Kv Brunius 18, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:12 Kv Tegnér 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015 och geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:13 Lunds domkyrka, kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:14 Dalby 90:1, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2018. Jan Kockum.
- 2018:15 Svanelucky 3, Astrografhuset, Lunds kommun, Antikvarisk medverkan 2015-2018. Carita Melchert och Erik Blomqvist.
- 2018:16 Galgevängen 1:20, S:t Jörgens park, fornlämning Lund 50, Lunds stad och kommun, Skåne län, arkeologisk undersökning 2016. Jan Kockum.
- 2018:17 Södra stambanan, delen Flackarp-Arlöv, Uppåkra socken, Burlöv och Staffanstorps kommuner, Skåne län. Arkeologisk utredning och förundersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:18 Kv Föreningen 16, kv Universitetet 1, kv Domkyrkan 1 och kv Historiska Museet 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.